

به نام خدا

روش های تدریس در دوره دبستان و پیش دبستانی

مؤلف :

مهرا نا خوشنود پور

انتشارات کتاب رسان ایده

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: خوشنودپور، مهرانا، ۱۳۶۸-
 عنوان و نام پدیدآور: روش‌های تدریس در دوره دبستان و پیش‌دبستانی / مولف مهرانا خوشنودپور.
 مشخصات نشر: کتاب‌رسان ایده، ۱۴۰۳.
 مشخصات ظاهری: ۱۳۲ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۰۹۶-۸-۲-۲
 وضعیت فهرست نویسی: فیپا
 یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۲۹ - ۱۳۲.
 موضوع: تدریس -- روش‌شناسی
 آموزش پیش‌دبستانی
 مدرسه‌های ابتدایی -- تدریس
 کلاس‌داری
 بازی‌های آموزشی
 رده بندی کنگره: LB۱۰۲۵/۳
 رده بندی دیویی: ۳۷۱/۱۰۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۹۶۲۳۶۴۸
 اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

Teaching -- Methodology
 Education, Preschool
 Elementary school teaching
 Classroom management
 Educational games

نام کتاب: روش‌های تدریس در دوره دبستان و پیش‌دبستانی

مولف: مهرانا خوشنودپور

ناشر: انتشارات کتاب‌رسان ایده

صفحه‌آرایی، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲

چاپ: زیرجد

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۰۹۶-۸-۲-۲

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	پیشگفتار.....
۹	اهمیت آموزش ابتدایی.....
۱۵	فصل اول: اهداف دوره دبستان و پیش دبستانی.....
۱۶	اهداف اعتقادی.....
۱۷	اهداف اخلاقی.....
۱۸	اهداف علمی و آموزشی.....
۱۸	اهداف فرهنگی و هنری.....
۱۸	اهداف اجتماعی.....
۱۹	اهداف زیستی.....
۱۹	اهداف سیاسی.....
۲۰	اهداف اقتصادی.....
۲۰	برنامه درسی مقطع دبستان.....
۲۲	معلمان مقطع دبستان و پیش دبستانی.....
۲۴	کودکان و آموزش.....
۳۳	فصل دوم: مدیریت کلاس.....
۳۳	مدیریت کلاس چیست؟.....
۳۶	ابعاد مدیریت کلاس.....
۳۷	کارکردهای اساسی مدیریت کلاس.....
۴۰	اصول کلی مدیریت کلاس.....
۴۴	اهداف مدیریت کلاس.....
۴۶	سبک های مدیریت کلاس.....
۵۴	علل ایجاد بی نظمی در کلاس.....
۶۰	بی نظمی در کلاس.....

۷۳	فصل سوم: روش تدریس.....
۷۳	تدریس .....
۷۶	روش های فعال تدریس .....
۷۸	ویژگی های روش های فعال تدریس .....
۸۲	روشهای مناسب تدریس در دبستان .....
۹۳	فصل چهارم: اهمیت بازی.....
۹۳	تعریف بازی .....
۹۴	انواع بازی ها .....
۹۸	تاثیر بازی در رشد ذهنی .....
۱۰۰	بازی و یادگیری دانش آموزان .....
۱۰۳	بازی و پرورش خلاقیت .....
۱۰۷	فصل پنجم: اهمیت ابزارهای کمک آموزشی.....
۱۰۷	ابزار کمک آموزشی .....
۱۱۱	دلایل استفاده از وسایل کمک آموزشی .....
۱۱۲	معیار انتخاب وسایل کمک آموزشی .....
۱۱۳	انواع وسایل کمک آموزشی .....
۱۱۹	فصل ششم: چالش های تدریس در دبستان.....
۱۱۹	مشکلات یادگیری در کودکان دبستانی .....
۱۲۵	مشکلات رفتاری و انضباطی دانش آموزان دبستانی .....
۱۲۵	مشکلات ارتباطی دانش آموزان دبستانی .....
۱۲۹	منابع و مآخذ.....
۱۲۹	منابع فارسی .....
۱۳۱	منابع لاتین .....

پیشگفتار

از آن زمان که توجه بشر به مسئله آموزش و پرورش و یادگیری در قالب استفاده از مطالب چاپی جلب شد روش آموزش بر پایه سخنرانی از طرف معلمان و گوش دادن و یادداشت برداشتن و حفظ کردن برای دانش آموزان به دلیل تکامل مداوم و روزمره دانش بشری موجبات خستگی و نارضایتی را فراهم آورد و آثار این خستگی در آن ها کاملاً پیدا بود. بدیهی است ادامه چنین وضعیتی نمی توانست و نمی تواند دوام داشته باشد و این روش نمی تواند جوابگوی نیازها و ضرورت های دانش آموزان باشد، به همین جهت است که دگرگونی های آموزش و پرورش پایه پای تغییرات در زمینه های دیگر تحقیق و ابزارها و وسایل و مواد کمک آموزشی در خدمت این ضرورت و احتیاج قرار گرفت. شاگردان مدارس در خارج از کلاس درس در جریان فراگیری ناخودآگاه قرار می گیرند. معلمان اکنون در برابر شاگردانی آن قدر آگاه قرار دارند که پاسخ دادن به سوالات آنان بدون مطالعه ی عمیق و آگاهی کامل میسر نمی باشد. مسئولان آموزش و پرورش و معلمان باتجربه در کنار هم ضرورت شناخت و استفاده از ابزار و وسایل کمک آموزشی برای یادگیری دروس به دانش آموزان بیش از هر چیز و هر زمان دیگر درک و احساس کرده اند. امروزه وقتی صحبت از حرفه معلمی می کنیم هرگز انتظاراتی نداریم که از یک علاقه ی کاذب سخن گفته باشیم بلکه از فردی صحبت می کنیم که فراهم کننده ی هرچه بیشتر امکانات و گردآورنده ی تمام وسایل ممکن برای یادگیری است، کسی که سعی می کند بداند علم از کجا و با چه روشی و مسائلی آسان تر و بهتر می توان یاد داد و آموخت.

بی شک آینده هر جامعه ای که به کیفیت و کارآیی آموزش و پرورش آن کشور بستگی دارد از این روی هر چه کارآیی و بهره دهی برنامه های آموزشی موثر برتر و مفید تر باشند جامعه فردا سلامت و سعادت بیشتری خواهد یافت. لذا برای رسیدن به هدف های آموزش و پرورش و ایجاد انگیزه یادگیری باید محیط یادگیری را طوری سازمان داد که یادگیری به بهترین وجه ممکن عملی گردد.

به طور کلی وسایل آموزشی به ابزارها و امکاناتی اطلاق می گردد که در جریان تدریس جهت تفهیم بهتر مطالب درسی و یادگیری موثر توسط معلم و دانش آموز بکار می روند. این وسایل آموزش را از حالت سخنرانی محض خارج می کنند و یادگیری را با بهره گیری از حواس مختلف آسان و ممکن می سازند. در این شرایط شاگردان قادرند اطلاعات رفتار و مهارت های جدید را با درک کامل بدست آورند. آنچه می شنوم فراموش می کنم آنچه می بینم به خاطر می آورم و آنچه انجام می دهم می آموزم.

سخن فوق حکایت از این دارد که یادگیری زمانی تحقق می یابد که دانش آموز خود مستقیماً در جریان آموزش قرار گیرد و خود را در آموزش شریک و سهیم بداند وقتی دانش آموز سیمی را از یک طرف به باطری و از طرفی دیگر به لامپ وصل می کند و با زدن کلیدی لامپ روشن می شود احساس شغف زاید الوصفی به او دست می دهد. آن چنان که گویی کشف مهمی انجام داده است. این آموزش در ذهن او بیشتر ماندگار خواهد بود. البته تاکید بر استفاده از این وسایل هیچ گاه به معنی نفی نقش معلم نیست. زیرا هیچ وسیله ای نمی تواند جایگاه اصلی و با ارزش معلم را پر کند اما وقتی معلم این وسایل را در آموزش بکار می برد کودکان را در فراگیری بهتر عمیق تر و سریع تر مطالب یاری می کند، مفاهیم درسی جذابیت بیشتری پیدا می کند و کلاس ساکن و خاموش تبدیل به کلاسی سیال و پر هیاهو می گردد.

بنابراین با استفاده از وسایل و امکانات آموزشی گفته ها و مطالب درسی برای دانش آموزان عینی تر و ملموس تر می شود حتی گاهی اتفاق می افتد که آن ها در هنگام مشاهده و کار با وسایل نکاتی ریز و ظریف را کشف می کنند که برای همیشه در ذهنشان باقی می ماند

پس هر اندازه که آنها از حواس خود بیشتر بهره بگیرند استعداد و خلاقیتشان بیشتر شکوفا می شود ذهنشان بیشتر فعال می شود و معلم نیز از کار خود نتیجه بهتری می گیرد در واقع معلم با بکارگیری این روش به سلامت روانی خود نیز کمک کرده است.

پس باید در عصر انفجار دانش از کوتاهترین و موثرترین راه به اهداف آموزشی مورد نظر خود برسیم و باید بدانیم که تحقق این امر جز با بکارگیری و بهره گیری صحیح و برنامه ریزی شده از وسایل و امکانات آموزشی مقدور نیست. امروزه روش آموزشی به کلی دگرگون شده و معلمان به خوبی آگاهند که یادگیری امری درونی است و به جای زور و اجبار باید در دانش آموزان علاقه و انگیزه آموختن را بوجود آورد همچنین دریافته اند اگر مطالب درسی با استفاده از چند وسیله آموزشی ارائه شود و هر یک از آن وسایل مکمل و موید هم باشند میزان یادگیری افزایش می یابد. تجربه نشان می دهد که وسایل بسیار ساده آموزشی بویژه اگر توسط معلم ساخته شوند نتایج آموزشی بسیار درخشانی نسبت به وسایل پیچیده و فنی دارند البته یک وسیله هنگامی در ایجاد تجارب جدید آموزشی و تجسم مفاهیم درسی مفید است که :

- نقطه نظرها و مقاصد آموزشی معلم را تامین کند.

- به خوبی کار کند و جوابگوی نیازهای آموزشی دانش آموزان باشد.

- در زمان مورد نیاز در اختیار معلم و دانش آموزان قرار گیرد.

مواد و وسایل آموزشی و روش های جدید و متنوع یادگیری دامنه وسیعی دارد و در واقع هر ماده یا شیء که بتواند در امر آموزش کمک کند، و آن را تسریع نماید یا مطالب زیادتری را در مدت کوتاهتری به شاگردان منتقل نماید، می توان آن را جزء وسایل آموزشی اطلاق کرد. کاربرد وسایل آموزشی که جزیی از تکنولوژی آموزشی است و بهره گیری از آنها بستگی به مهارتها دارد که اکثر معلمان از آن بی بهره هستند.

از آنجایی که تکنولوژی آموزشی به مفهوم واقعی نه تنها شامل وسایل و سایر کار افزارهای آموزشی می شود، بلکه انواع رسانه ها محتوای متدلوزی آموزشی و غیره را شامل می گردد و چون لازم است هر معلمی نه تنها مهارتهای لازم را در بکارگیری و ساخت این گونه وسایل

را داشته باشد بلکه با انواع متدها و رسانه ها فلسفه و ارتباطات آموزشی و پرورشی و سایر ملازمات آگاهی کامل داشته باشد تا در فرایند یاددهی و یادگیری موفق شود و با توجه به موارد فوق به خاطر اینکه مواد و وسایل آموزشی نقش بسیار مهمی در یادگیری و بهبود کیفیت درسی شاگردان دارند یکی از روشهای مهم یاددهی با این وسایل توسط معلمان صورت می گیرد. استفاده از وسایل کمک آموزشی می تواند محیط آموزشی را پویا و فعال نماید و سبب مشارکت همه جانبه دانش آموزان در امر یادگیری شود و ارتباط عمیق تری را بین معلم و شاگرد برقرار سازد. با استفاده از وسایل آموزشی و کاربرد آن در کلاس می توان روحیه خلاق را در دانش آموزان بوجود آورد و ابتکار و نوآوری را برای جامعه به ارمغان آورد. وجود کلاس های مخصوص آزمایشگاه تاثیر زیادی در یادگیری دانش آموزان دارد زیرا یادگیری علاوه بر شنیدن با دیدن و احتمالاً لمس کردن همراه است. نظام آموزش و پرورش رسمی ایران در واقع از انقلاب مشروطیت و پس از وضع قانون اساسی و متمم آن در سال ۱۳۲۴ قمری به وجود آمده است. تا قبل از انقلاب مشروطیت، آموزش و پرورش در مکتب خانه های سنتی ادامه داشت و معلمان آن معمولاً از طریق مراکز دینی و یادگیری فقه و اصول و درس قرآن به نعمت سواد و خواندن و نوشتن دست یافته بودند و آن چه می دانستند با روش سنتی به کودکان و نوجوانان می آموختند. معمولاً دولت و سازمان های دولتی هیچگونه نظارتی بر آنها نداشتند و مواد درسی که بدون یک برنامه مدون تدریس می شد، عبارت بود از خواندن، نوشتن، حساب، خط، قرآن و صرف و نحو عرب. در پی فعالیت های آموزشی مدارس به سبک جدید که با سرمایه موسسین ایرانی و خارجی اداره می شد و دولت هیچگونه نظارتی بر آنها نداشت و به دنبال آن، فعالیت های آموزشی مدرسه عالی دارالفنون و نیز تحت تاثیر علاقمندی اولیاء اطفال در جهت آموزش علوم و فنون به فرزندان خود و تحت اراده و فشار روشنفکران و جراید و بالاخره ضرورت زمان وزارتخانه ای به نام وزارت علوم تاسیس شد. این وزارتخانه مسئولیت آموزش و پرورش فرزندان جامعه از ابتدایی تا عالی را به عهده داشت. علی رغم پیدایش مدارس جدید و تحول در امر آموزش و پرورش به خاطر کم توجهی دولت و عدم بودجه کافی و مخالفت بعضی از دانشمندان و بی اطلاعی افراد، تغییراتی اساسی

تا عصر مشروطه در امر آموزش و پرورش کشور حاصل نشد و هیچگونه قانون زیربنایی تا این زمان مورد تصویب قرار نگرفت. با پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ۱۳۵۷ ملت ایران که مسلمان و پیرو قرآن و ارزش‌های الهی آن بودند اندک اندک خود را باز یافتند و با نفی ارزش‌های ضداسلامی به بررسی و شناخت ارزش‌های اصیل اسلامی روی آوردند. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با توجه به رویکردهای رهبر که برگرفته از تعالیم عالیه اسلام بود شکل گرفت و در آن صریحاً نسبت به آموزش و پرورش افراد اشاره شد. آموزش و پرورش تا پایان دوره متوسطه رایگان اعلام شد و اساس کارآموزی بر خودکفایی کشور استقرار گشت. برنامه ریزان به طور سریع نسبت به تغییر و ترمیم بعضی مطالب کتب که جنبه حیاتی داشت همت گماشتند و همزمان با آن گروهی دیگر کارهای زیربنایی و اساسی آموزش و پرورش را شروع کردند. (ضمیری ۱۳۷۳)

در ساختار آموزش و پرورش ایران در سال ۱۳۴۴ دوره ابتدایی به عنوان اولین مرحله آموزش و پرورش عمومی اعلام شده است. در تعلیمات اجباری مصوب ۱۳۲۲ و مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش مرتبط با دوره ابتدایی، این دوره با اسامی گوناگون "تعلیمات ابتدایی"، "تعلیمات اجباری"، "آموزش همگانی" و "آموزش عمومی" مطرح شده است. از این مفاهیم استنباط می‌شود که هر آنچه در این دوره آموخته می‌شود جنبه عام دارد و همه دانش آموزان به این سطح از آموزش و پرورش نیاز دارند. بنابراین در قانون اساسی معارف، قانون تعلیمات اجباری و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بر عمومی بودن، اجباری بودن و رایگان شدن این دوره تأکید شده است و فراهم کردن شرایط تحصیل در این دوره از وظایف دولت برشمرده شده است.

اهمیت آموزش ابتدایی

دبستان اولین سطح آموزشی است که همه کودکان در سراسر جهان باید آن را بگذرانند. معلمان در سراسر جهان آموزش ابتدایی را مهمترین قسمت زندگی آموزشی هر فرد می‌دانند. اگرچه خیلی از افراد تمایل دارند که بر سالهای تحصیل در دانشگاه تأکید کنند؛

اما مدرسه ابتدایی مطمئناً اولین نقطه عطفی است که زندگی فرد را هم در سطح حرفه ای، هم در سطح علمی و هم در سطح شخصی تعریف می کند.

آموزش ابتدایی جزء ضروریات زندگی کودکان است؛ زیرا کودکان امید و منبع حیاتی کشور هستند. بنابراین، آنها باید از طریق نظام آموزشی فرآیند یادگیری را تجربه کنند تا توسعه ای ایجاد کنند که متمرکز بر داشتن شهروندانی باشد که بتوانند در پیشرفت و ترقی کشور مشارکت داشته باشند. بسیاری از کشورها بر سرمایه گذاری در بخشهای دیگر متمرکز هستند در حالیکه به آموزش ابتدایی حداقل توجه می شود. این امر به خصوص در کشورهای در حال توسعه بسیار شایع است. در نتیجه وقتی اکثریت جمعیت یک کشور از افراد بیسواد تشکیل می شود، اثرات مخربی بر جای می گذارد. بی سوادی ستون فقرات بسیاری از اشتباهاتی است که افراد به دلیل کمبود اطلاعات مرتکب می شوند. کیفیت آموزش ابتدایی که دانش آموزان دریافت می کنند میزان توانایی فکری آنها را حتی در بزرگسالی تعیین می کند. هرچند نقش و ارزش آموزش ابتدایی از فرهنگی به فرهنگ دیگر متفاوت است؛ اما با این حال، امری بدیهی و ضروری است. دستیابی به این دانش اولیه به افراد کمک می کند تا در مورد مسائلی که در زندگی با آنها روبرو می شوند تصمیمات هوشمندانه ای بگیرند. یک مطالعه اخیر نشان داد که کشورهای آفریقایی که سالها پیش در آموزش ابتدایی سرمایه گذاری چشمگیری کرده اند، اکنون توسعه اقتصادی را از این سرمایه گذاری گرفته اند. علاوه بر این، این آموزش از آنجایی که تحصیلات ابتدایی را اجباری کرد، به توسعه اجتماعی و اقتصادی در اروپای غربی منجر شده است. دولت ها باید تلاش کنند تا آموزش ابتدایی را در اولویت قرار دهند زیرا این امر از توسعه در سایر بخش ها نیز پشتیبانی می کند.

آموزش ابتدایی این فرصت را به کودکان می دهد که گروهی پایدار برای تعامل داشته باشند. معمولاً وقتی کودکان از چهره های آشنا دور می شوند، دچار اضطراب جدایی می شوند. با این حال، با گذشت زمان و همزمان با شروع یادگیری کودکان در اوایل کودکی، آن ها روزانه و به طور منظم با چهره های مشابه ارتباط برقرار می کنند. این امر به دلیل دل بستگی به سایر کودکان در سن آنها است. جنبه ای که در رشد و نمو کودک

بسیار ضروری است. بنابراین، آموزش ابتدایی تعامل پایدار بین گروه‌های همسالان، بازی و اشتراک را فراهم می‌کند و به کودکان اجازه می‌دهد تا با دوستان خود ملاقات کنند و هنگام یادگیری واژگان را کسب و توسعه دهند.

هنگامی که کودکان در دبستان با همسالان خود صحبت می‌کنند، آن‌ها همچنین می‌آموزند که چگونه تصمیم شخصی و همچنین انتخاب کنند. آن‌ها همچنین می‌توانند با دوستان خود در فعالیت‌ها و بازی‌های مختلف شرکت کنند و لذت ببرند. هنگامی که آن‌ها در مدرسه هستند، توانایی شنیدن آن‌ها رشد می‌کند. آن‌ها همچنین مفهوم اشتراک و نوبت گرفتن را کسب می‌کنند. علاوه، وقتی کودکان توسط معلمان خود شناخته و تشویق می‌شوند، به آن‌ها کمک می‌کند تا اعتماد به نفس پیدا کنند و اهداف شخصی را تعیین کنند.

ضعف در آموزش ابتدایی منجر به ایجاد تأثیرات منفی بر دانش آموزان می‌شود. چون آموزش ابتدایی رشد و نمو جنبه‌های مختلف کودک را در ارتباط با جامعه تعیین می‌کند. بنابراین ضعف در آموزش مقطع ابتدایی، مبنای عادات و رفتارهای بد، عادت‌های بد یادگیری و همچنین ضعف تحصیلی در مقاطع دیگر است. آموزش ابتدایی مهمترین گامی است که کودکان در کار آموزشی خود برمی‌دارند و در رشد تکوینی کودکان مفید است. مدارس ابتدایی به کودکان فرصت می‌دهند تا انرژی اضافی خود را از طریق فعالیت و بازی از بین ببرند و راه پیشرفت و خلاقیت آنها را فراهم کند. از آنجا که گسترش دوره پیش دبستانی به دلایلی هم اکنون مقدور نیست و اکثر کودکان قبل از دبستان تحت تعلیم و تربیت والدین قرار دارند باید کودکان سنین شش تا ده سال نه تنها از آموزش و پرورش ابتدایی برخوردار شوند بلکه ضعفها و نارسایی‌های تربیتی ناشی از شرایط نامساعد خانواده نیز باید در این دوره جبران شود. همچنین با توجه به اینکه شرط ورود به دوره‌های تحصیلی بعدی گذراندن دوره ابتدایی است سرمایه‌گذاری برای این دوره و توجه به بهبود کمی و کیفی آن، زمینه را برای توفیق دانش آموزان در دوره‌های تحصیلی بعد فراهم کرده و افت تحصیلی و تربیتی آنان را در این دوره‌ها کاهش می‌دهد. گسترش دوره ابتدایی در شهر و روستا موجب می‌شود که همه کودکان واجب

التعلیم بتوانند در این دوره تحصیل کنند تا بدین وسیله به تدریج بی سوادی در ایران ریشه کن شود.

آموزش و پرورش ابتدایی در ایران در مراکزی به نام دبستان انجام می گیرد و دبستان عبارت از یک واحد آموزشی که به وسیله یا با اجازه وزارت آموزش و پرورش برای تربیت کودکانی که در سنین شش تا یازده سال هستند، فعالیت می کند. کودک در این مرحله از زندگی با ورود به دنیای آموزشگاهی زیر پوشش نوعی از زندگی جدید قرار می گیرد؛ به طوری که روان شناسان معقتدند با شروع هفت سالگی دوره کودکی بزرگ آغاز می شود. دوره ای که طی آن کودک با تاثیر بیشتر از محیط، سعی دارد در قالب فردی بزرگسال قرار گیرد. هر چند او نمی تواند مفاهیم خود را مثل بزرگسالان بیان کند ولی سعی می کند تا خود را مثل بزرگسالان بسازد. معذک، هنوز نباید رابطه کودک با محیط خانواده یکباره قطع شود. کودک در این دوره هنوز به محبت خانوادگی و مواظبت و تشویق و دلجویی نیاز دارد و محیط شبانه روزی پاسخگوی این احتیاجات نیست. خانه و مدرسه در این مرحله از نظر فراهم ساختن شرایط مناسب رشد مکمل یکدیگرند و هر یک از آنها از نظر تاثیر تربیتی نقش خاصی ایفا می کنند؛ زیرا روابط کودک و اطرافیانش در این دو محیط متفاوت است؛ روابط در خانه فردی تر و عاطفی تر و در مدرسه جمعی تر و منطقی تر است. (شکوهی، ۱۳۷۲)

در این مقطع باید استعدادهای عمومی کودکان، از طریق کسب تجربه مستقیم در یک محیط طبیعی شناخته شده و به کار گرفته شوند. در این مقطع فعالیت های منظمی برای کودکان برنامه ریزی شده که در مدرسه و با راهنمایی معلم و پشتکار و فعالیت فرد دانش آموز، استعدادهای بالقوه او کشف و به فعل تبدیل شود. در جوامعی که هنوز بیشتر خانواده ها به دلایل مختلف نمی توانند آنگونه که لازم است به تربیت مقدماتی فرزندان خود بپردازند، تعلیمات اجباری فرصتی است که به فرزندان چنین خانواده هایی اجازه می دهد تا با استفاده از شرایط مناسبی که برای آنها فراهم می شود کمبودها و محرومیت های ناشی از وضعیت خانوادگی خود را جبران کنند. به گونه ای که بتوانند در

سطحی قابل قبول از مزایای اجتماعی و فردی برخوردار شد و علاوه بر آن با سایر همسالان مرفه خود به رقابت بپردازند. (ندیمی و بروج، ۱۳۷۲)

مدارس ابتدایی محیطی امن برای رشد در کودکان فراهم می کنند و همچنین انگیزه و مهارت هایی را برای کودکان فراهم می کنند که آنها بتوانند از پس شرایط شخصی برآیند. علاوه بر این، کودکانی که در دبستان هستند، در موقعیت بهتری می توانند ایده های جدید را جستجو کنند و همچنین به آنها این فرصت را می دهند که وقت بیشتری را با همسالان خود سپری کنند و به رشد شخصیت و مهارت های شخصی خود کمک کنند. کودکانی که دوران تحصیلات ابتدایی خود با موفقیت سپری می کنند از نظر اجتماعی و عاطفی سالم هستند. آنها مشتاق ادامه کارها و چالش های جدید در موقعیت های کودکانه خود هستند. در نتیجه، کودکان در مدرسه امورات خود را جدی تر پیگیری می کنند و پیشرفت علمی خود ادامه می دهند. آنها نه تنها از نظر تحصیلی پیشرفت می کنند، بلکه از نظر اجتماعی نیز پیشرفت می کنند. وقتی بچه ها به مدرسه می روند، این فرصت را به مادران می دهد که از فرزندان خود دور باشند و در نتیجه به آنها اجازه می دهد استقلال پیدا کنند. از طرف دیگر، مادران فاقد استرس می شوند؛ زیرا فرزندان خود را در مدارس مستقر می کنند و دائماً نگران وضعیت خوب فرزندان خود نیستند. بنابراین فرصت کسب دانش را به فرزندان خود ارائه می دهند، که این پایه و اساس سایر انواع یادگیری های دیگر است که کودک در زندگی دریافت می کند. به طور کلی مدرسه به معنی اعم، ایفاگر نقش تعلیم و تربیت رسمی است که دبستان قبل از همه مدارس این وظیفه خطیر را بر عهده می گیرد؛ به طوری که گفته شد در دوره سن دبستانی علاوه بر آغاز شکل گیری حس قضاوت و تکوین حس اجتماعی شدن در کودک از این که امکان دارد فرد پس از پایان دوره ابتدایی به تعلیمات شغلی روی آورد و تعلیمات پسین را دنبال نکند حائز اهمیت است. (عسگریان، ۱۳۷۹)

فصل اول

اهداف دوره دبستان و پیش دبستانی

همانطور که گفته شد مهمترین دوره تحصیلی در تمام نظام های آموزش و پرورش جهان، دوره ابتدایی است، زیرا شکل گیری شخصیت و رشد همه جانبه فرد در این دوره، بیشتر انجام می شود. دوره ابتدایی، در رشد مفاهیم و معانی اموری که کودک در زندگی روزمره با آن ها مواجه است، نقش مهمی بر عهده دارد. این دوره تداوم بخش تکوین شناختی، زیستی و اجتماعی کودک که در خانواده پی ریزی شده است، می باشد. همچنین دوره ای است که در آن فرصت و موقعیت مناسبی برای تحصیل، تربیت و یادگیری شیوه ارتباط صحیح با دیگران برای کودک فراهم می گردد و استعداد های هر کودک به تدریج شکوفا می شود در اعلامیه حقوق بشر آمده است که هر کس حق دارد از آموزش و پرورش بهره مند شود. آموزش و پرورش لااقل تا حدودی که مربوط به تعلیمات دوره ابتدایی و اساسی است باید رایگان باشد. همچنین آموزش و پرورش اجباری است. آموزش حرفه ای باید عمومیت پیدا کند و آموزش عالی باید با شرایط عادی و کامل در دسترس قرار گیرد، تا همه بنابر استعداد خود از آن بهره مند شوند. در راستای رسالت و مأموریت آموزش و پرورش و جهت دهی به رشد همه جانبه دانش آموزان بر پایه تعالیم و دستورات دین مبین اسلام، اهداف دوره ابتدایی به شرح زیر تعیین می شود. مدیران، برنامه ریزان و همه افرادی که در تعلیم و تربیت دانش آموزان نقشی برعهده دارند؛ مکلفند در برنامه ریزی امور، سازماندهی فعالیت ها و انجام وظایف

مربوط به گونه ای اقدام نمایند که تا پایان دوره تحصیلی دستیابی دانش آموزان به اهداف تعیین شده ممکن باشد.

اهداف اعتقادی

به لحاظ اهمیت این دوره، صاحب نظران تعلیم و تربیت اهداف اعتقادی متعددی برای آموزش و پرورش ذکر کرده اند. شناخت این اهداف نه تنها برای مدیران، معاونان و معلمان و مربیان مدارس ابتدایی لازم است، بلکه پدران و مادران دانش آموزان دبستانی هم باید با این اهداف آشنا شوند و بدانند که انتظارات برآمده از تحصیل فرزندانشان در دبستان چیست.

- اصول دین را می داند و به آن معتقد است
- خداوند را دوست دارد و او را بهترین یاور و کمک می کند.
- با زندگی انبیا اولوالعزم به ویژه نبی اکرم (ص) و معصومین تا حدودی آشناست و آنان را دوست دارد.
- با معنای معاد آشنا است و می داند که انسان در کارهایی که انجام می دهد نزد خداوند پاسخگو است.
- به اولیا دین، بزرگان و شخصیت های اسلامی احترام می گذارد.
- معنای تولی و تبری را می داند.
- قرآن را از رو می خواند و با ترجمه برخی از سوره ها آشنایی داشته و از حفظ می خواند
- ترجمه بعضی از احادیث ساده را می داند.
- نماز را به درستی خوانده و با احکام ضروری مربوط به نماز و روزه آشنا است
- نمازهای واجب را با رغبت می خواند. (برای دختران)
- افراد محرم و نامحرم را تشخیص می دهد و احکام مربوط را رعایت می کند.
- با مسائل مربوط به سن تکلیف و تقلید آشنا است. احکام را در صورت می داند و به آن عمل می کند.

- با حلال و حرام آشنا است و احکام مربوط را در حد ضرورت رعایت می کند.
- معنای امر به معروف و نهی از منکر را می داند.
- به مجاهدین در راه خدا و شهدا احترام می گذارد.
- زمان ها و مکان های مقدس و مهم را می شناسد
- به حضور در مسجد علاقه نشان می دهد و آداب آن را می داند.

اهداف اخلاقی

از جمله اهداف اخلاقی مقطع ابتدایی عبارتند از اینکه کودک راستگو و امین باشد؛ مودب و مهربان است؛ به عهد خود پای بند است؛ مظاهر حیا و عفت در او آشکار است؛ احترام به بزرگترها را وظیفه خود می داند و به نظرات آنها توجه می کند؛ از والدین اطاعت می کند و شجاع و صبور است. کودک تمیز است و پاکیزگی را دوست دارد؛ تکالیف شخصی روزانه خود را شخصاً انجام می دهد و برای رسیدن به موفقیت پشتکار دارد و تلاش می کند. او پوشش اسلامی را دوست دارد و آن را رعایت می کند. همچنین اوقات فراغت خود را با فعالیت ها و بازی های مناسب پر می کند و امیدوار و بانشاط است و از مواجهه با مشکلات نمی هراسد. او ظاهری آراسته دارد. علاوه بر این، موارد زیر از جمله اهداف اخلاقی این مقطع می باشد:

- در مقابل خطا و اشتباه دیگران از کلمات محبت آمیز و دوستانه استفاده می کند.
- برای رفتارهای خود با دیگران دلیل دارد و در ارتباط با دیگران از کلمات محبت آمیز استفاده می کند.
- برای انجام کارهای خود و دوستانش را به زحمت نمی اندازد.
- به همکلاسان و همسالان خود در انجام وظایف یادگیری کمک می کند.
- در برابر رفتارهای ناپسند خود پوزش خواسته و رفتار خود را اصلاح می کند.
- نظم و انضباط را در خانه، مدرسه و اجتماع رعایت می کند.

اهداف علمی و آموزشی

در ارتباط با اهداف علمی و آموزشی آمده است که کودک نسبت به شناخت پدیده ها کنجکاو است. در فکر کردن، شنیدن، گفتن و بیان مقصود، خواندن و نوشتن و حساب کردن مهارت کافی دارد. با زبان فارسی آشنایی دارد و می تواند از کتاب و روزنامه استفاده کند. به اهمیت و ارزش اطلاعات و اطلاع رسانی در زندگی آگاه است. ارزش علم را در انجام درست کارها تا حدی می داند. مهارت های اولیه برای زندگی در جامعه را کسب کرده است. با نحوه یادگیری خود تا حدودی آشناست و به مطالعه ی کتاب علاقمند است.

اهداف فرهنگی و هنری

در این زمینه کودک به زیبایی های طبیعت توجه دارد و هماهنگی آن را دوست دارد و در زمینه های هنری از زیبایی در پدیده های طبیعی الگو می گیرد. کودک از مشاهده آثار هنری لذت می برد و ذوق و خلاقیت هنری خود را در انجام فعالیت ها نشان می دهد. او سنت ها، پدیده ها و آثار موزون را دوست دارد و با برخی از آثار معروف هنری آشنا است. به خواندن اشعار و قصه های مناسب علاقه مند است. برخی از آداب فرهنگی و اجتماعی اسلامی ایرانی را می داند و برای آنها ارزش قائل است.

اهداف اجتماعی

از جمله اهداف اجتماعی مقطع ابتدایی عبارتند از اینکه کودک وظایف خود را در مقابل خانواده، دوستان و همسایگان می داند و اعضای خانواده خود را دوست می دارد و در انجام کارها به آنها کمک می کند. کودک به معلمین و اولیای مدرسه احترام می گذارد. همچنین به حق خود قانع است و حقوق دیگران را رعایت می کند و برای به دست آوردن حق خود از راه های درست تلاش می کند. همکلاسی های خود را دوست دارد و به آنها کمک می کند. او همکاری با دیگران را دوست دارد و در بازی ها و فعالیت های گروهی شرکت می کند. مقررات مدرسه را می داند و به آنها عمل می کند و به رعایت

مقررات اجتماعی علاقه نشان می دهد علاوه بر این در زیر نمونه های دیگری از اهداف اجتماعی بیان شده است:

- به انجام وظایف و مسئولیت هایی که بر عهده او می گذارند، پای بند است.
- نظرات اصلاحی دیگران را مورد خود می پذیرد.
- اشتباهات دیگران را با رعایت احترام به آنها تذکر می دهد.
- در برابر خدمت دیگران قدرشناس است و از آنها تشکر می کند.
- آداب سخن گفتن را رعایت می کند.
- خدمت کردن به میهن و مردم خود را دوست دارد.

اهداف زیستی

- از حواس خود به خوبی محافظت و استفاده می کند.
- در نشستن و راه رفتن و استفاده از قوای بدنی به درستی عمل می کند.
- بهداشت فردی و اجتماعی را رعایت می کند.
- در حفظ محیط زیست کوشا باشد.
- با تمرین ها و بازی های مناسب، قابلیت های جسمی خویش را افزایش می دهد.
- نکات ایمنی را می داند و رعایت می کند.
- اهمیت مصونیت در برابر امراض را درک می کند.
- در حفظ و سلامتی خود و دیگران تلاش می کند.

اهداف سیاسی

کودک نظام جمهوری اسلامی ایران را می شناسد و به پرچم کشور احترام می گذارد و سرود ملی را از حفظ می خواند. او با زندگی بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران آشنا است و از او به بزرگی یاد می کند. موارد زیر سایر اهداف سیاسی در مقطع ابتدایی می باشد: